8. Kıraatlar ve Kıraat İmamları

Kur'an-ı Kerim, Peygamber Efendimiz (s.a.v) döneminde hem ezberlenmiş hem de vahiy kâtipleri tarafından çeşitli malzemeler üzerine yazılmıştır. Yemame savaşı, Kur'an'ın toplanıp kitap (Mushaf) haline getirilmesinde önemli bir yere sahiptir. Bu savaşta pek çok kurrâ ve hafız sahabinin şehit olması başta Hz. Ömer (r.a) olmak üzere sahabenin ileri gelenlerinde endişe ve tedirginliğe sebep olmuştur. Buradan hareketle, Hazreti Ebu Bekir (r.a) döneminde Kur'an toplanarak Mushaf haline getirilmiştir.

Kur'an-ı Kerim, Hazreti Osman (r.a) döneminde bu Mushaf esas alınarak ve kıraat farklılıkları gözetilerek çoğaltılmıştır. Bu çalışmalarda ihtilaf edilen konularda Kureyş lehçesi esas alınmıştır. Kur'an'ın toplanması ve çoğaltılması çalışmalarında Kur'an ve kıraat bilgisine sahip olan âlim ve kurrâ sahabilerden yararlanılmıştır.[32] Çoğaltılan nüshalar Mekke, Medine, Kûfe, Basra ve Şam gibi belirli İslam merkezlerine gönderilmiştir. Çoğaltılan nüshalarda harflerin noktasız ve harekesiz oluşu farklı kıraatların okunmasına imkân sağlamaktaydı.

İslam'ın fetihler sonucu değişik bölgelere yayılması sonucunda âlim sahabiler, o beldelerde İslam'ı tebliğ etmek, yeni Müslüman olan halka İslam'ı öğretmek üzere yola koyulmuşlar, gittikleri yerleri ilim merkezi haline getirmişlerdir.

Sahabe, Peygamberimizin (s.a.v) vefatından sonra Kur'an kıraatine ve kıraat farklılıklarına önem vermiş ve Kıraat ilminin İslamî ilimler alanında ortaya çıkan ilk ilmi disiplin olmasına öncülük etmiştir. Medine, Mekke, Kûfe, Basra ve Şam gibi şehirler başta Kıraat ilimleri olmak üzere diğer İslami ilimlerin doğup geliştiği mekânlar olmuştur. Kıraat farklılıklarını öğreten ve uygulan imamlar da ağırlıklı olarak bu şehirlerde ortaya çıkmıştır. [33]

Kur'an tilavetini kolaylaştıran en önemli ruhsatlardan birisi Peygamber Efendimizin Kur'an-ı Kerim'in "yedi harf" üzere nazil olduğunu beyan eden açıklamasıdır.[34] Bu ruhsat, aynı zamanda farklı kıraatlarin hem dayanağı hem de meşruiyet kaynağı olmuştur.

32 Abdülhamit Birışık, "Kıraat", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C 25, s. 427.
33 Yavuz Fırat, Kur'an Tilavetinin Kuralları, s. 11.
34 Buhari, Fezâilu'l-Kur'an, 5.

BİLGİ KUTUSU

Kur’an-ı Kerim’deki kıraat farklılıkları;

- Hareke ve sükûn farklılıkları,
- Med (harfleri uzatarak okuma) ve kasr (kısa okuma) uygulama farklılıkları,
- İdgam ve imale uygulama farklalılıkları,
- Harflerin kalın veya ince okunması ile ilgili farklılıklar,
- İsimlerin tekil (müfred), ikil (tesniye), çoğul (cemi), eril (müzekker), dişil (müennes) olarak farklı okunmasıyla ortaya çıkan farklılıklar,
- Fiillerin mazi, muzari veya emir kipi olarak okunmasıyla ilgili farklılıklar,
- Noktalama ile ilgili farklılıklar gibi şekillerde karşımıza çıkar.

NOT EDELİM

Kur’an-ı Kerim’deki kıraat farklılıkları;

- Fatiha suresinin 3. ayetinde geçen مَالِكِ kelimesinin مَلِكِ şeklinde okunması,
- Âl-i İmran suresinin 195. ayetinde geçen وَقَاتَلُوا وَقُتِلُوا kelimelerinin وَقُتِلُوا وَقَاتَلُوا şeklinde yer değiştirilerek okunması,
- Kasas suresinin 8. ayetinde geçen وَحَزَناً kelimesinin وَحُزْناً şeklinde okunması gibi gibi şekillerde karşımıza çıkar.

Tabiîn ve tebe-i tabiîn de sahabe gibi Kur’an’ın okunmasına ve okutulmasına önem vermiştir. Bunlardan hayatını Kur’an’a vakfeden, onun okunması ve anlaşılması için gece gündüz çaba sarf eden âlimler yetişmiştir. Çoğunluğu hicri II. asırda yaşayan ve bulundukları yerlerde Kur’an kıraati ve öğretiminde otorite olarak kabul edilen bu âlimler “Kıraat İmamları” olarak tanınmıştır.

Hicri 4. asırda Ebu Bekir bin Mücahid tarafından yazılı olarak bir araya getirilen “yedi kıraat”a (kıraat-ı seb’a), daha sonra üç kıraat imamının okuyuşu da eklenmiştir. Böylece mütevatir kıraatların sayısı on olarak tespit edilmiştir ve bu mütevatir kıraatlara “kıraat-ı aşere (on kıraat)” adı verilmiştir.

> Bir kıraatın sahih olması için üç temel şart vardır:
>
> - Peygamberimizden sahih bir senetle rivayet edilmesi,
>
> - Hazreti Osman’ın İslam merkezlerine gönderdiği mushaflardan birinin yazım şekline uygun olması,
>
> - Bir yönüyle de olsa Arapçanın gramer kurallarına uygun olması.

Kıraat âlimleri genellikle bu “on kıraat”ı sahih kabul etmişlerdir. Bunların dışında kalan ve okunması caiz olmayan kıraatları ise şâz olarak görmüşlerdir.[35]

35 İsmail Karaçam, Kur’an-ı Kerim’in Faziletleri ve Okunma Kaideleri, s. 60-69; Ramazan Pakdil, Ta’lim Tecvid ve Kıraat, s.343-360.

YEDİLİ VE ONLU TASNİFE GÖRE KIRAAT İMAMLARI VE RÂVİLERİ

On Kıraat (Asere)

Yedi Kıraat (Seb'a)

	Ölüm Tarihleri
1. Nâfi	169/785
a) Kâlûn	220/835
b) Verş	197/812
2. İbn Kesîr	120/738
a) Bezzî	250/864
b) Kunbül	291/904
3. Ebû Amr	154/771
a) Dûrî	248/862
b)Sûsî	261/874
4. İbn Âmir	118/736
a) Hişam	245/859
b) İbn Zekvân	242/857
5. Âsım	127/745
a) Ebû Bekir Şu'be	193/808
b) Hafs	180/796
6- Hamza b. Habîb	156/773
a) Halef	229/844
b) Hallâd	220/835
7- Kisâî	189/805
a) Ebü'l-Hâris	240/854
b) Dûrî	248/862
8- Ebû Ca'fer el-Kârî	130/747–48
a)İbn Verdân	160/777
b) İbn Cemmâz	170/786
9- Ya'kûb el-Hadramî	205/821
a) Ruveys	238/852
b) Ravh	235/849
10- Halef	229/844
a) îshak el-Verrâk	286/889
b) İdris el-Haddâd	292/905

NOT EDELİM

Kıraat imamlarının her birinin birden çok râvisi olmakla birlikte, ikişer ravileri meşhur olmuştur. Bu kıraatlardan en meşhur olanı ve tercih edileni, ülkemizde de okunan Âsım kıraatinin Hafs rivayetidir.